

Yazar Bilgileri
Author(s)

Doktora Öğrencisi

Muhammed Ali BÜYÜKKELEŞ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Arap Dili ve Belagati

buyukkeles2742@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0154-5817

Künye Bilgisi

Rıfat Resul Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri (Yapı-Görev-Kullanım-Anlam)*.

İstanbul: Ensar Neşriyat, 2024.

406 sayfa.

Anahtar Kelimeler / Keywords

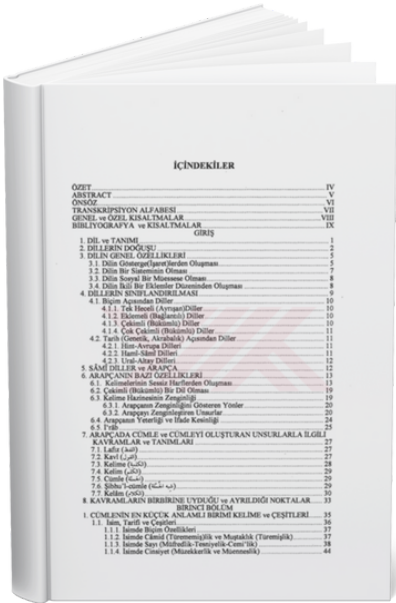
Arap Dili ve Belagati / Arabic Language and Rhetoric

Resul Sevinç / Resul Sevinç

Dilbilimsel İnceleme / Linguistic Scientific Analysis

Cer Harfleri / Huruf Carr

Hurûf-ı Meânî / Preposition

Kitap İncelemesi /
Book Review

Makale Tarihleri / History of Article

Geliş Tarihi / Received

09/04/2025

Kabul Tarihi / Accepted

05/06/2025

Atıf / Citation

Büyüккеleş, Muhammed Ali. "Rıfat Resul Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri (Yapı-Görev-Kullanım-Anlam)*". *Kitabiyat İlahiyat Araştırmaları İnceleme-Eleştiri Dergisi* 3/1 (Haziran 2025), 61-88.

Arap dili âlimleri, kelimeyi üç temel kategoriye ayırarak değerlendirmiştir: isim (الاسم), fiil (الفعال) ve harf (الحرف). Tanımlamalara göre, isim; herhangi bir zamana taalluk etmeksizin müstakil anlam ifade eden kelimedir. Fiil; belirli bir zamanla kayıtlı olarak kendi başına mana taşıyan kelimedir. Harf ise, başlı başına bir anlam taşımayıp, ancak yer aldığı siyak ve sibak içerisinde anlam kazanan ve diğer kelimelerle irtibat kuran bir unsurdur.¹

Kelimenin üç temel türünden biri olan harfler, kendi başlarına anlam taşımamalarıyla birlikte, nahivde üstlendikleri işlevsel roller doğrultusunda çeşitli alt kategorilere ayrılmıştır. Bu tasnif, harflerin âmil olup olmamaları, ifade ettikleri anlam alanları ve terkip içindeki görevleri dikkate alınarak yapılmıştır. Bu bağlamda harfler; nasb harfleri, cezm harfleri, atıf harfleri ve cer harfleri gibi başlıklar altında incelenmektedir. Cer harfleri, hem harf gruplarının önemli bir kısmını teşkil etmeleri hem de cümlede sık kullanımları ve semantik (anlam) katkıları bakımından dikkat çeken bir kategori olarak öne çıkmaktadır.

Harfler, Arap dili çalışmalarının erken dönemlerinden itibaren inceleme konusu olmuştur. Başlangıçta daha çok nahiv literatürü içerisinde, diğer kelime türleriyle birlikte ele alınan harfler, ilerleyen

¹ İsim, fiil ve harf dil bilginleri tarafından farklı şekillerde tanımlansa da yapılan bu tanımların ortak anlamı yukarıda verildiği şekildedir. Bu konu hakkındaki ihtilaflar ve farklı tanımlamalar için bkz. Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Sîd el-Baṭalyevsî, *İşlâhu'l-ḥaleli'l-vâkı' fi'l-cumel li'z-Zeccâcî*, thk. Ḥamza Abdullah Neşrâtî (Beyrût: Dâru'l-kutubu'l-ilmîyye, 2003), 10-30.

dönemlerde bağımsız incelemelere konu olmuş; hatta belirli harfler veya harf gruplarına dair müstakil eserler kaleme alınmıştır. Bu durum, harflerin nahivsel işlevlerinin yanı sıra, anlam derinlikleri ve cümle içindeki kullanımlarının da ayrıca bir araştırma alanı hâline geldiğini göstermektedir.

Cer harfleri, klasik dönemde genellikle *hurûfu'l-ma'ânî* başlığı altında yahut nahiv eserlerinin ilgili bölümleri içerisinde dağınık biçimde ele alınmıştır. Bu harflerin bütüncül bir yaklaşımla, bağımsız bir inceleme konusu hâline getirilmesi ve müstakil eserlerde işlenmesi ise büyük ölçüde modern dönemde mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, Rıfat Resul Sevinç'in *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri* adlı çalışması, cer harflerini kapsamlı ve sistematik bir biçimde ele alarak alana katkı sunma amacı taşıyan önemli bir modern dönem eserdir.

Bu çalışmada, adı geçen eserin tanıtımı, içeriği, kapsamı, alana katkısı, dizaynı, üslubu ve içerdiği bilgilerin ilmî geçerliliği gibi çeşitli yönlerden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. İncelemeye geçmeden önce şu hususu belirtmek gerekir ki; herhangi bir esere yönelik yapılan her türden değerlendirme – eleştirel olsun ya da olmasın – söz konusu eserin ilmî değerine, görünürlüğüne ve niteliğine katkı sunmakta, aynı zamanda alandaki yerini daha da sağlamlaştırmaktadır.

Eser, bir giriş ve üç ana bölümden müteşekkildir. Giriş kısmında, genel hatlarıyla harf kavramı ele alınmış; harflerin yapısal özellikleri, kullanım biçimleri ve cümle içerisindeki görevleri üzerinden harf türleri tasnif edilmiş;

ayrıca cer harflerinin, *hurûfu'l-ma'ânî* içerisindeki konumuna değinilmiştir.²

Birinci bölümde, cer harflerinin taşıdığı anlam değerleri ile cümle içindeki kullanım alanları ayrıntılı olarak incelenmiştir. İkinci bölümde, bu harflerin zâid oluş durumları, harfiyet tartışmaları ve müteallikâtı konu edilmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise, cer harflerinin irabî yönden ilişki kurduğu unsurlar ve bu unsurların irap durumları ele alınmıştır.

Eserde 22 adet cer harfi ele alınmış ve bu harfler her yönüyle incelenmeye çalışılmıştır. Eserde cer harfleri, asıl ve zait olmaları, isim veya fiil olarak değerlendirilmeleri, cümleye kattığı anlamlar vb. yönlerden detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca bu harfler hakkında dil bilgileri arasında ihtilaflı konulara yer yer değinilmiştir.

Sevinç'in çalışması — eser ismindeki ifadenin de ima ettiği üzere — cer harflerine dair klasik ve modern kaynaklarda yer alan bilgileri derleyip bir araya getirme amacı taşımaktadır. Bu yönüyle eser, cer harflerine ilişkin özgün bir nazariye sunmamakta;³ ancak mevcut birikimi sistematik biçimde sunarak kapsamlı bir başvuru kaynağı ve el kitabı işlevi görmektedir. Örneğin في harf-i ceri hakkında detaylı bir bilgi elde etmek isteyen bir araştırmacı, bahse konu olan esere başvurduğunda bu harf ile ilgili her türlü detayı kaynakları ile birlikte öğrenebilmektedir.

² Rifat Resul Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri* (İstanbul: Ensar, 2024), 16-33.

³ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, müellifin önsözü.

Eserde, harflerin anlamları ve kullanım alanlarının anlaşılmasını kolaylaştırmak adına özet ve sade anlatım tercih edilmiş; ayrıca yer yer tablo ve şematik gösterimlere başvurulması, konunun daha anlaşılır hâle gelmesine katkı sağlamıştır.

Örneğin كى edatının, lâm harf-i cer'iyle, أَنْ nasb edatıyla ya da hem lâm hem أَنْ ile birlikte kullanıldığı durumlarda üstlendiği işlevler, konunun ayrıntılı açıklamasına geçilmeden önce tablo halinde sunulmuştur.⁴

	1. Şekil	2. Şekil	3. Şekil	4. Şekil
	كى	كى أَنْ	لَکِی	لَکِی أَنْ
1. İhtimal	Lâm anlamında	Lâm anlamında	أَنْ anlamında	zâit
2. İhtimal	أَنْ anlamında			أَنْ anlamında

Yukarıdaki tabloda كى edatının beraber kullanıldığı edatlara göre kazandığı işlevler sistematik biçimde sunulmuştur. Örneğin tabloya göre كى edatı tek başına kullanıldığında, ya lâm harf-i cer'i anlamında ya da أَنْ master edatı anlamında gelebilmektedir. Tablo, كى edatının tüm kullanım şekilleriyle ilgili bilgiyi özet ve anlaşılır biçimde sunması bakımından okuyucunun konuyu daha kolay kavramasını sağlamaktadır. Tablonun ardından detaylı açıklamaların verilmesi ise, كى edatının

⁴ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 166.

kazandığı anlam ve işlevlerin mahiyetine dair daha derinlemesine bir anlayış sunmaktadır.⁵

Öte yandan eserde, harf-i cerler bazı özel kalıp ifadeler içerisinde kullanımlarıyla birlikte ele alınmıştır. Özellikle taaccüp, yemin, istiğâse gibi kalıplarda harf-i cerlerin üstlendiği anlamlara değinilmiş ve bu yapılar içerisindeki kelimelerin irâb durumları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu tür kalıp ifadelerin icâz, takdîm-te'hîr gibi özellikler barındırması; dolayısıyla hem anlam hem de irâb açısından nispeten daha karmaşık yapılar arz etmesi göz önüne alındığında, Sevinç'in bu konuyu ele alması oldukça kıymetli bir katkı olarak değerlendirilebilir. Eser bu yönüyle, söz konusu kalıp yapıların daha açık ve anlaşılır bir biçimde sunulmasını sağlayarak okuyucuya önemli bir kolaylık sağlamaktadır. Nitekim بـ أفعـ taaccüp kalıbında bâ harfinin işlevi ve bu işleve bağlı olarak taaccüp yapısının farklı irâb vecihleriyle birlikte açıklanması, bu duruma örnek olarak gösterilebilir.⁶

Eserde, harf-i cerlerin yer aldığı bazı deyim ve atasözleri bir araya getirilmiş ve bu ifade kalıplarının tercümeleri sunulmuştur. Bu çalışma, harf-i cerlerin kullanıldıkları bağlama göre kazandıkları anlamları göstermesi ve özellikle deyim ile atasözlerinde ortaya çıkan mecazî kullanımları ortaya koyması bakımından kayda değerdir.⁷ Bununla birlikte, söz konusu bölümde sadece tercümeyle yetinilmiş, bu ifade kalıpları üzerine

⁵ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 166-168.

⁶ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 371,372.

⁷ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 382-385.

derinlemesine bir analiz sunulmamıştır. İlgili bölümün daha kapsamlı bir biçimde ele alınması, esere hem dilsel hem de kültürel anlamda farklı bir boyut kazandıracaktır.

Eser, gerek Arap dili alanında gerekse diğer alanda yazılan eserlerde olduğu gibi birtakım eksiklikler ve hatalar barındırmaktadır. Bu hataların tespiti ve düzeltilip telafi edilmesi eserin kalitesini artırmaya katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda eserin bir takım eksikliklerine değinmenin doğru olacağını düşünülmüştür. Esere yapılacak eleştirel yorumların karmaşık bir hal almaması için maddeler halinde verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmüştür.

1. Eserin kapsamı: Arap dilinde harfi cerlerin sayısı dil bilginleri arasında ihtilaflı bir konudur. Bazı harflerin cer edatı olduğu konusunda dil bilginleri ittifak etseler de diğer bir kısmının cer edatı olup olmadığı ilk zamanlardan beri tartışma konusudur. Sevinç, ihtilaflı olanlarla birlikte 25 adet cer harfi olduğunu belirtmektedir.⁸ Ancak eserinde 22 harfin incelemesini yapmış, 3 harfi ise kapsam dışı bırakmıştır. İncelemeye dâhil ettiği harflerden مع، متى gibi bazı harfler -kendisinin de ifade ettiği üzere- sadece bazı kabileler tarafından cer edatı olarak kullanılmış semâî kabullerdir. Burada okuyucunun aklına şu soru gelmektedir: Sevinç, değerlendireceği harfleri hangi kriterlere göre seçmiştir? Eğer, harfin cumhur tarafından cer edatı olarak kabul edilmesini esas aldıysa مع ve متى gibi semâî harfleri neden cer harflerine dâhil etmiştir? Eğer hakkında cer edatı olduğuna dâir rivayet bulunan bütün

⁸ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 39.

harfleri değerlendirmek istediye bazı dil bilginleri tarafından cer harfi olduğu ileri sürülen *fâ* gibi⁹ harfleri neden inceleme konusu yapmamıştır? Sevinç'in bu gibi sorulara cevap oluşturacak herhangi bir açıklaması bulunmamaktadır.

Eserin kapsamı ile ilgili bir diğerk konu ihtilaflı meselelerde farklı görüşlerin belirtilmesi ile alakalıdır. Sevinç, bazı yerlerde dil ekollerinin farklı görüşlerini aktarırken pek çok yerde bu ihtilaflara yer vermemektedir. Örneğın *bâ* harfinin farklı anlamlarda kullanılmasına dair Basra ekolunun itirazlarına yer verilmiş ancak diğerk harflerin pek çoğında benzer ihtilaflara değinilmemiştir.¹⁰ Eğer kitap öğrencilere okutulması amaçlanan bir ders kitabı olarak değil de cer harfleri ile ilgili bütün mesele ve görüşleri kapsayıcı bir araştırma eseri olması için kaleme alınmışsa ihtilafların belirtilmesi eserin amacına daha uygun olacaktır. Fakat ders kitabı olarak düşünölmüşse değinilen ihtilaflı konuların kaldırılması öğrencilerin zihnini bulandırmaması açısından tercihe şayandır. Ancak Sevinç, kitabına hangi harfleri alacağı, bu harflerin anlamlarını neye veya hangi mezhebe göre değerlendireceğı, âlimlerin ihtilaflarına ve mezhep farklılıklarına ne ölçüde değineceğı konularını müphem bırakmış ve bu hususta sabit bir metot takip etmemiştir.

⁹ Ebû Hayyân el Endelusî, *İrtişâfu'd-ğarab min lisâni'l-'Arab*, thk. Receb Osmân Muhammed (Kâhire: Mektebetu'l-hâncî, 1998), 4/1746.

¹⁰ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 50.

Müellif, cer harflerine dair değerlendirmelerinde şâz ve nadir görüşlere de yer vermektedir. Ancak bu tür görüşlerin sunumunda tercih edilen metodolojik tutarlılık bakımından bazı sorunlar dikkat çekmektedir. Zira müellif bazı yerlerde bu görüşlerin şâz veya nadir olduğunu açıkça belirtmekten¹¹ benzer mahiyetteki diğer yorumlarda bu niteliklere dair herhangi bir açıklamada bulunmamaktadır.¹² Bu durum, özellikle konuyla ilk kez karşılaşan okuyucular açısından yanıltıcı bir algıya yol açabilir. Zira kimi yerlerde “şâz” olarak nitelendirilen bilgilerle karşılaşan okuyucu, bu ifadenin yer almadığı diğer durumları görüş birliğiyle kabul edilmiş, yani muteber yorumlar olarak değerlendirebilir. Dolayısıyla, eserde sunulan her bir görüşün ilmî literatürdeki konumunun –şâz, tercihe şayan, cumhur görüşü gibi– açık ve sistematik bir biçimde belirtilmesi hem bilgilerin doğru anlaşılması hem de okuyucuya metodolojik tutarlılık sunulması açısından önem arz etmektedir.

¹¹ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 52,60,224,225,265.

¹² Örneğin من harfinin على harfi yerine kullanılması Ahfeş'in görüşüdür. Nahiv bilginlerinin önemli bir kısmı من harfinin على harfi yerine kullanılmasına alternatif olarak fiile tazmin yoluyla başka bir anlam yüklemenin daha doğru olacağını belirtmektedir. Bkz. Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 72; Ebu Muhammed Bedruddîn Hasan b. Kâşım b. Abdillâh el-Murâdî, *el-Cene'd-dânî*, thk. Fahrüddîn Kâbâve - Muhammed Nedîm Fâdıl (Beyrût: Dâru'l-kutubu'l-‘ilmiyye, 1992), 313; Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh el-Ensârî el-Mısırî İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e-ârif*, thk. Mâzin el-Mubarek - Muhammed Ali Hâmdullah (Dimeşk: Dâru'l-fikr, 1985), 424; Endelûsî, *İrtişâfu'd-ğarab min lisâni'l- 'Arab*, 4/1720.

2. Eserin İçerik Düzenlemesi: Eserin içeriğinin düzenlenmesinde bazı problemlerin varlığı göze çarpmaktadır.

Eserdeki bazı meseleler incelendiği başlıkla uyumlu değildir. Örneğin cer harfleri ile ilgili *tazmin* ve *tenavub* konusu *bâ* harfinin incelendiği başlıkta verilmiştir. Hâlbuki bu mesele sadece *bâ* harfini değil bütün harfleri ilgilendiren bir meseledir. Dolayısıyla *tazmin* ve *tenavub* konusunun ayrı bir başlık altında incelenmesi başlık ile içeriğin uyumu açısından önemlidir.

Sevinç, eserin cer harflerini anlamları bakımından incelediği ilk bölümünde bu harflerin zait olarak kullanımları ile ilgili başlık açmıştır. Ancak eserin ikinci bölümünde cer harflerinin zait olarak kullanımlarını incelemek için müstakil bir başlık daha açmıştır. Tekrardan kaçınmak amacıyla, birinci bölümde yer alan ilgili başlıklarda çoğu zaman zâit kullanımlara ilerleyen bölümlerde değinilecektir” şeklindeki yönlendirmelerle ikinci bölüme atıf yapılmaktadır. Cer harflerinin zait olarak kullanımına dair müstakil bir bölümün zaten mevcut olması dikkate alındığında, her bir harfin ardından bu kullanıma dair tekrar başlık açılması içeriksel tekrar ve biçimsel fazlalık izlenimi doğurmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu başlıkların birinci bölümden çıkarılması veya ilgili bilgilerin daha işlevsel bir yöntemle sunulması, eserin bütünlüğü ve okunabilirliği açısından daha isabetli olacaktır.

Sevinç, eserin ön sözündeki ifadelerinden anlaşıldığı üzere tekrardan kaçınmak istemiştir. Ancak eser incelendiğinde bu hedefin tam anlamıyla

gerçekleştirilemediği ve yer yer içerik tekrarlarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Örneğin *bâ* harfinin anlamını incelediği bölümde bu harfin teşbih edatı olan *kâf* harfi yerine kullanıldığını belirtmiştir.¹³ Ancak aynı bölümün ilerleyen kısımlarında, *bâ* harfinin *teşbih* anlamı altında ayrı bir başlık hâlinde yeniden ele alındığı görülmektedir.¹⁴ Oysa bu iki açıklama, semantik düzlemde aynı anlama işaret etmekte ve mükerrer bilgi sunmaktadır. Bu nedenle, her iki başlık arasında en azından dipnot düzeyinde bir iç atıf yapılması yahut bu başlıkların tek bir başlık altında birleştirilmesi, hem tekrarları önlemek hem de metinsel bütünlüğü sağlamak açısından daha uygun bir yaklaşım olacaktır.

Müellif, cer harflerinin anlamlarını incelediği birinci bölümde, her bir harfi sistematik bir şekilde ele alarak öncelikle asıl anlamını, ardından diğer cer harfleri yerine kullanım durumlarını, son olarak ise başka anlamlarda kullanım alanlarını maddeler hâlinde sunmaktadır. Örneğin *على* harfinin asıl anlamının *isti lâ* (üzerinde olma) olduğunu belirtmiş, ardından bu harfin *من* *في* *عن* ve *من* gibi diğer cer harflerinin yerini tuttuğu durumları örneklerle izah etmiştir. Akabinde *على* harfinin *istidrâk*, *idrâb* ve *musahabe* gibi farklı anlamlarda kullanımlarını ele almıştır. Ancak müellifin, harflerin “farklı anlamlar” kategorisinde sunduğu bazı maddelerin gerçekte bağımsız bir anlam kategorisi oluşturmadığı dikkat çekmektedir. Örneğin *ta'vîz*¹⁵ meselesinin “farklı

¹³ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 52.

¹⁴ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 60.

¹⁵ Bir harfin kullanılması gereken yerden alınıp başka bir konuma çekilmesidir. Örneğin *عرفتُ مَنْ عجبته* (beğendiğin kimseyi tanıdım)

anlam" başlığı altında değerlendirilmesi, içerik açısından problematik görünmektedir.¹⁶ Nitekim müellif, *ta'vîzin* doğrudan anlam değişikliğine yol açmadığını kendisi de ifade etmektedir.¹⁷ Bu durum, ilgili başlığın sistematik bütünlük ve kavramsal tutarlılık açısından yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır.

Müellif cer harflerini incelediği birinci bölümde her bir harfi "asıl anlamı" "diğer cer harfleri yerine kullanılması", "başka anlamlarda kullanılması" ve "zait olması" şeklinde dört başlık altında ele almaktadır. Ancak bir harfin asıl ve yan anlamlarını belirlerken hangi kriterleri esas aldığını belirtmemiştir. Örneğin من harfinin iki tane asıl anlamı olduğunu ileri sürmüştür.¹⁸ Bunlardan birisi *ibtidâu'l-gâye* diğeri dil bilginlerinin *gâye* olarak isimlendirdiği, *ibtidâ ve gayedir*.¹⁹ Ancak gramer kitaplarına bakıldığında müellifin asıl anlam olarak kabul ettiği *ibtidâ ve gâyenin* من harfinin yan anlamı olarak verildiği, hatta bazı dil bilginleri tarafından böyle bir anlamın kabul edilmediği görülmektedir.²⁰

3. Kaynak ve Dipnot Problemi: Eserde kullanılan bazı kaynaklarda ve dipnotlarda bir takım problemler dikkat çekmektedir.

cümlesinin aslı *عرفتُ مَنْ عَجِبْتُ مِنْهُ* şeklindedir. Sondaki cer harfinin eri değiştirilerek مَنْ ismine birleştirilmiştir. Görüldüğü üzere burada bir anlam değişikliği söz konusu değildir.

¹⁶ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 78,116,129.

¹⁷ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 78.

¹⁸ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 68.

¹⁹ Bu isimlendirme müellife aittir. İlerleyen sayfalarda bununla ilgili ayrıntılı bilgi verilecektir.

²⁰ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*, 425; Murâdî, *el-Cene'd-dânî*, 313.

Sevinç, eserinde yer verdiği nadir ve şaz görüşlerin bazısında kaynak kullanmamaktadır.²¹ Bu görüşler cumhura ait muteber görüşler olmadığı için okuyucu tarafından asıl kaynağının tespit edilmesi zordur. Çünkü şaz görüşler zaten literatürde kabul görmeyen bir yaklaşımdır. Bu tür görüşlerin kaynaksız aktarılması durumunda okuyucu bunun gerçekten bir otoriteye dayanan bir bilgi mi, yoksa müellifin kendi yorumu mu olduğunu ayırt edemez. Bu da eserin ilmî güvenilirliğini sarsar. Bununla birlikte, okuyucu nadir bilginin hangi âlime isnat edildiğini bilmediği sürece, bu bilgiyi analiz etme, değerlendirme ve karşılaştırma imkânından mahrum kalacağı için eleştirel bir okuma yapmasını zorlaştırır. Dolayısıyla nadir ve şaz görüşlerin zikredildiği yerlerde kaynak kullanılması okuyucunun daha ayrıntılı bilgi edinmek maksadıyla araştırma yapmasına ve eleştirel okuma yapmasına katkıda bulunacaktır.

Eserde yapılan iç atıflarda yer yer tutarsızlıklar ve hatalar göze çarpmaktadır.²² Bu tür atıf hataları, okuyucunun ilgili bilgiye kolaylıkla ulaşmasını güçleştirdiği gibi metnin takibini de zorlaştırmakta, dikkat dağınıklığına yol açmaktadır. Bu nedenle, eserdeki iç atıfların sistemli bir şekilde gözden geçirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılması, hem metinsel bütünlüğü hem de okuma konforunu artıracaktır.

Eserde yapılan bazı atıflarda okuyucunun yanlış yönlendirilmesi söz konusudur. Örneğin müellif من harfinin “İbtidâ ve gâye” diye bir anlamının varlığına işaret

²¹ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 225.

²² Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 215.

etmektedir. Bu anlamı izah ettiği yerde İbn Hişam'ın *Muğni'l-lebîb* ve Zerkeşî'nin *el-Burhân fî 'ulûmi'l-Kur'ân* isimli eserlerine atıfta bulunur.²³ Ancak bahsi geçen kaynaklarda من harfinin sadece "gaye" anlamından bahsedilmekte, "ibtidâ ve gaye" diye bir tabir kullanılmamaktadır.²⁴ Kaldı ki bu görüş adı geçen dil bilginlerine de ait değildir.²⁵ Hatta İbn Hişam bu görüşü doğru bulmadığını ifade etmektedir. Dolayısıyla hem görüş asıl kaynağından nakledilmemiş hem yanlış aktarılmış hem de kaynak verilen müelliflerin bu görüşü desteklediği izlenimi verilmiştir. Bu da okuyucuyu yanlış yönlendirmekte ve hatalı bilgi edinimine sebep olmaktadır.

Müellifin eserinde atıf yaptığı bazı kaynaklarda, ileri sürdüğü bilgileri destekleyecek yeterli içerik bulunmamaktadır. Örneğin müellif في harfinin من harfi anlamında kullanımına dair "harfi yerine; ibtidâ - cüziyyet - beyân anlamlarında da kullanılmaktadır"²⁶ demek ve bu bilgi için Muhammed Hasan Şerif'in *Mu'cemu ħurûfu'l-me'ânî* isimli eserini kaynak göstermektedir. Ancak adı geçen eserde في harfinin من harfi yerine ibtidâ ve tebyîn anlamlarında kullanılabileceği belirtilmişse de,

²³ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 69.

²⁴ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*, 425; Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. 'Abdullâh b. Bahâdır eş-Şâfi'î ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm (b.y.: Dâru 'İhyâ' i'l-Kutubi'l-'Arabiyye, 1376/1957), 4/416.

²⁵ Bu görüş Sibeveyhi'ye nispet edilir. Bkz. Ebû Bişr Sibeveyhi, *el-Kitâb*, thk. Abdusselâm Muḥammed Hârûn (Kâhire: Mektebetu'l-ḥâncî, 1988), 4/225.

²⁶ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 172.

cüziyyet anlamına dair herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir.²⁷

4. Örnek Problemi: Eserin bazı bölümlerinde hatalı örneklere, bazı bölümlerinde ise örnek eksikliklerine rastlanmaktadır. Bu durum konunun anlaşılmasını olumsuz etkilemektedir.

Örneğin *lâm* harfi cerinin *musâhabe* (beraberlik) anlamında kullanımına dair *وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ* (Yetimlerin mallarını kendi mallarınıza katarak yemeyin)²⁸ ayeti örnek verilmiştir.²⁹ Ancak görüleceği üzere ayette *lâm* harfi ceri kullanılmamıştır.

Eserin bazı bölümlerinde ise tartışmaya açık örneklerin kullanıldığı görülmektedir. Nitekim müellif, *على* harfinin hakiki anlamına örnek olarak *سافرت على متن الطائرة* ifadesini zikretmektedir.³⁰ Ancak bu örnek bazı yönlerden problemli görünmektedir. Zira yolculuk uçağın üzerinde değil, içinde gerçekleşmektedir. Bu nedenle söz konusu cümlede *على* harfinin hakiki anlamda kullanılmadığı anlaşılmaktadır. *على متن الطائرة* ifadesi, Arap dilinde uçağın binek hayvanlarına veya gemiye benzetilmesiyle oluşmuş mecazî bir kullanımdır.³¹ Araplar, yolculuk vasıtası olması bakımından uçağı da üzerine binilen varlıklara

²⁷ Muhammed Hasan eş-Şerîf, *Mu'cemu ħurûfu'l-me'ânî* (Muessesetu'r-risâle, 1996), 753.

²⁸ en-Nisâ, 4/2.

²⁹ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 151.

³⁰ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 119.

³¹ Zira *سافرت على متن الطائرة* cümlesini içeten hiç kimse “uçağın üstüne binmek” şeklinde anlamamaktadır. Bu durum kullanımın mecazî olduğuna işaret eden bir husustur. Nitekim Sevinç, bu ifadede *على* harfinin hakiki anlamında kullanıldığına dair her hangi bir delil yahut kaynak zikretmemiştir.

kıyas ederek bu ifadeyi tercih etmişlerdir. Bununla birlikte, uçak modern bir icat olduğundan, bir harfin hakiki anlamına örnek verilirken daha eski, açık ve geleneksel bağlamda anlamı net olan örneklerin tercih edilmesi daha isabetli olacaktır.

Müellif, cer harflerinin barındırdığı nadir anlamlara dair bazı örneklerin kaynaklarını belirtmemektedir. Nitekim في harfinin من harfi gibi *cüziyyet* anlamında kullanıldığını ifade etmiş ve buna örnek olarak أخذت في الأكل (Yemekten doktorun tavsiye ettiği kadar yedim) cümlesini vermiştir.³² Her ne kadar في harfinin من anlamında kullanıldığına bazı kaynaklarda işaret edilse de, bu kullanıma *cüziyyet* gibi özel bir anlam atfedildiğine dair açık bir kayda rastlanmamaktadır. Dolayısıyla müellifin bu örneği hangi kaynaktan aldığını belirtmesi yerinde olurdu. Şayet bu anlamlandırma tamamen müellife aitse, ulaştığı sonuca hangi delillerle vardığını açıkça ortaya koyması beklenir.

Müellif, harflerle ilgili ele aldığı meselelerde konuyu örneklerle daha anlaşılır bir şekilde açıklamaya özen göstermektedir. Ancak bazı yerlerde örnek eksiklikleri dikkat çekmektedir. Nitekim bâ harfinin iki ayrı konumda lâm harfi yerine kullanılabileceğini belirtilmesine rağmen, bu duruma yalnızca tek bir örnekle değinilmiştir. Bu tür kullanımların daha iyi anlaşılabilmesi için her bir konuma ait örneklerin ayrı ayrı sunulması daha açıklayıcı olacaktır.³³

³² Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 172.

³³ Müellifin ele aldığı iki konum, içerik bakımından birbirine oldukça yakın durmaktadır. Bu sebeple verdiği tek bir örneğin her iki

5. Konunun İzahındaki Bazı Problemler:

Müellifin harflerle ilgili izah ettiği bazı meseleler gerek tanımlamalardaki hatalar gerekse konunun yeteri kadar detaylandırılmaması sebebiyle tam anlamıyla anlaşılmamaktadır.

Müellif علی harfinin *isti lâ* anlamını hakiki ve mecazi olmak üzere ikiye ayırır. Hakiki *isti lâyı* “hakiki *isti lâda* temas vardır”³⁴ şeklinde izah ederken mecazi *isti lâyı* “mecazi *isti la* hakiki temaslı *isti la* gibidir. Temaslı yahut temassız düşünülebilir.”³⁵ şeklinde açıklar. Bu iki açıklama karşılaştırmalı olarak incelendiğinde bazı problemler göze çarpmaktadır. İlk olarak, müellif ilk açıklamada hakiki *isti lanın* temas gerektirdiğini söylerken ikinci açıklamada temas farkı gözetmemektedir. İkinci olarak, yapılan açıklamalardan hakiki ve mecazi *isti la* arasındaki fark anlaşılmamakta, hatta ikisi aynı şeymiş gibi görünmektedir.

Müellif, cer harflerinin başına geldiği kelimelerdeki ameliyle ilgili açıklamalarında meseleyi detaylandırma gayreti içerisinde olsa da bazı eksiklikler göze çarpmaktadır. Cer harflerinin müfret, tesniye ve cemî müzekker sâlim isimlerin başına geldiğinde ne gibi değişiklikler yaptığına değinirken, cemî müennes sâlim ve

konumu da karşılaması mümkündür. Ancak böyle bir durumda, örneğin her iki konum için de geçerli olduğuna açıkça ifade etmesi beklenirdi. Bu tür bir açıklamanın yapılmaması, okuyucunun örneğin hangi konumla irtibatlandırıldığını anlamasını güçleştirmektedir.

³⁴ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 119.

³⁵ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 120.

cemî teksîr kelimelerdeki etkisinden bahsetmemiştir.³⁶ Bu tür bir anlatım, okuyucunun zihninde birtakım sorulara yol açabilir. Bu nedenle ya konunun sade bir biçimde “cer harfleri, kendilerinden sonra gelen kelimeyi cer eder” ifadesiyle geçilmesi ya da tüm detayları kapsayacak şekilde eksiksiz bir açıklamayla verilmesi daha yerinde olurdu.

Müellif harflerin kullanımı ile ilgili yaptığı bazı açıklamalar kapsayıcı değildir. Örneğin من harfinin *ibtidâu'l-gâye* anlamında kullanılması cümlede إلى harfi gelmesine bağlar. Buna göre bir cümlede من harfinden sonra إلى harfi varsa من harfi *ibtidâu'l-gâye* anlamında, gelmiyorsa başka bir anlamdadır.³⁷ Örneğin سرْتُ من المنزل إلى المكتبة (evden büroya kadar yürüdüm) cümlesinde من harfi *ibtidâu'l-gâye* anlamındadır. Ancak bu açıklama konuyu yeteri kadar kapsamamaktadır. Çünkü من harfi bazen devamında açıkça إلى harfi gelmemesine rağmen *ibtidâu'l-gâye* anlamında kullanılabilir.³⁸ Örneğin خرجْتُ من البيت إلى harfi yoktur ancak من harfi *ibtidâu'l-gâye* anlamındadır. Dolayısıyla okuyucunun konuyu yanlış anlamaması için açıklamaların daha net ve kapsayıcı olmasına dikkat edilmelidir.

Müellifin, bazı meseleleri açıklamak için çeşitli illetlendirmelere başvurduğu görülmektedir. Ancak bu

³⁶ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 33.

³⁷ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 68.

³⁸ Nitekim dil bilginleri من harfinin *ibtidâu'l-gâye* anlamında kullanılması için cümlede إلى harfinin kullanılmasını şart koşmamışlardır. Bkz. Murâdî, *el-Cene'd-dânî*, 308; İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*, 419.

illetlerin kimi zaman yeterince açık olmaması, okuyucunun konuyu tam olarak kavramasını zorlaştırmaktadır. Nitekim *على* harfinin *bâ* harfi yerine kullanımına dair yaptığı açıklamada şu ifadeye yer vermektedir: “*على* harfindeki *isti'lâ* ve *bâ* harfindeki *ilsâk* anlamı arasında, fiili isme iletme yönünden ortak bir yön olması sebebiyle *على* harfi *bâ* yerine *ilsâk* ve *isti'âne* anlamında kullanılmıştır.”³⁹ Müellife göre bu kullanımın gerekçesi, her iki harfin de fiili isme yöneltme bakımından ortak bir özelliğe sahip olmasıdır. Ancak bilindiği üzere bu özellik, genel anlamda bütün cer harflerinde bulunmaktadır. Nitekim müellifin kendisi de cer harflerinin fiilin anlamını isme çektiğini/yönelttiğini ifade etmektedir.⁴⁰ Bu itibarla, müellifin söz konusu açıklamada farklı bir hususu kastettiği düşünüyorsa, bu noktanın daha açık ve net bir şekilde izah etmesi, özellikle *على* harfinin *bâ* harfi yerine kullanılmasının illeti bağlamında daha doyurucu bir açıklamanın yapması isabetli olacaktır.

Benzer şekilde müellif *bâ* harfinin kasem (yemin) harflerinin aslı olduğunu iddia eder ve bunu üç sebebe bağlar. Bu sebepler sırasıyla şöyledir:

1. *Bâ* harfinin yemin için kullanıldığı durumlarda cümlede yemin fiilinin açıkça zikredilmesine gerek yoktur. Örneğin *لا أقسم بيوم القيامة* (*Kıyamet gününe yemin ederim*) şeklinde yemin fiili açıkça gelebileceği gibi *بِالله*، *لأجتهدن في دروسي* (Vallahi, derslerime mutlaka çalışacağım) şeklinde yemin fiili olmadan da kullanılır.

³⁹ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 121.

⁴⁰ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 33.

2. Hem açık ismin hem de zamirin başında kullanılabilir.

3. Yemine ek olarak acındırma ve bilgi isteme amacıyla kullanılabilir. Örneğin بالله هل تغضب من صديق (Allah için söyle dosta kızar mısın?)⁴¹

Ancak bu sebeplerle *bâ* harfinin yeminde asıl olması arasındaki bağlantı anlaşılmamaktadır. Örneğin *bâ* harfinin acındırma için kullanılmasıyla yemin harflerinin aslı olması arasında nasıl bir ilişki vardır?

Müellifin konu izah ederken illetlendirme yöntemini bazı yerlerde kullanıp bazı yerlerde kullanmaması tutarsızlığa yol açmaktadır. Örneğin من harfinin son harekesinin fethalı okunduğu durumlarla ilgili illet belirtirken kesralı okunduğu durumlarda ilgili herhangi bir illet belirtmemiştir.⁴²

Müellif eserinde bazı harflerin kullanımı ile ilgili kısa ve anlaşılır bilgiler verme çabasıdadır. Ancak bazen bu gayretler harflerin kullanımıyla ilgili hatalara yol açmaktadır. Örneğin eserde حَتَّى ve إِلَى harfi arasındaki ilişkiden bahsedilirken, حَتَّى harfinin kullanıldığı her yerde إِلَى harfinin kullanılabileceğinden söz edilmektedir.⁴³ Ancak Arap dilinde حَتَّى edatının kullanımı incelendiğinde bu edatın her zaman إِلَى harfinin kapsamına girmediği anlaşılmaktadır. Örneğin أسلم حَتَّى تدخل الجنة (Müslüman ol ki cennete giresin) cümlesinde حَتَّى edatı yerine إِلَى harfini kullanmak uygun değildir.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 59.

⁴² Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 67.

⁴³ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 88.

Müellif eserinde incelediği harfleri örneklerle detaylı bir şekilde izah etmeye çalışsa da eserde bazı konuların büyük derecede kapalı kaldığı görülmektedir. Örneğin حَتَّى edatının atıf harfi olarak kullanılması nahiv kitaplarında detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Çünkü bu edatın diğer atıf edatlarından farklı olduğu durumlar mevcuttur. Ancak eserde حَتَّى edatının *vâv* harfi gibi atıf edatı olduğu belirtilerek herhangi bir örnek verilmeksizin çok kısa bir şekilde geçildiği görülmektedir.⁴⁴ Bu durum, حَتَّى edatının atıf harfi olduğunda diğer atıf harflerinden farkının anlaşılmaması, kullanımına dair bilgi içermemesi ve benzeri pek çok açıdan yetersiz kalmasına sebebiyet vermektedir.⁴⁵

6. Tercüme Hataları: Eserde konuların izahında verilen örneklerde bir takım tercüme hataları göze çarpmaktadır. Örneğin müellif اَمْسَكْتُ يَدَكَ ifadesinin mecazi anlamda kullanıldığında “*elini tutmaktan engelledim*” anlamına geleceğini ifade etmiştir.⁴⁶ Ancak bu konuda eserde kaynak gösterilen *Muğni'l-lebîb* isimli eserde bu

⁴⁴ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 99.

⁴⁵ Kitapta konunun izahında görülen eksiklikler için konuyu daha fazla uzatmamak amacıyla bu kadar örnekle yetinilmiştir. Ancak anlatımdaki kapalılık için sayfa 96'ya, bazı çelişik ifadeler için sayfa 140'ın son paragrafı ile 141'deki d maddesine ve sayfa 225'de مع kelimesinin izahına, bazı harfler hakkında yeteri kadar bilgi vermemesi konusunda sayfa 264'e, ileri sürdüğü iddiaları açıklamasız bırakması hakkında (حَاشَ kelimesinin isim olabildiğini belirtilirken kullanımına dair açıklama ve örnek verilmiyor) sayfa 275'e, Dil bilginlerine yanlış görüş isnat etme konusunda (eserde Sîbeveyhî'nin ل ل harfinin basit bir harf olduğunu iddia ettiği belirtiliyor ancak durum bunun tam tersidir.) sayfa 222'ye bakılabilir. Bkz. Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 96,140,141,222,225,264,275.

⁴⁶ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 43.

ifadenin “elinin tasarrufunu engelledim” anlamının çıkacağı anlaşılmaktadır.⁴⁷

Eserde şahit olarak getirilen bazı şiir tercümelerinde de hata olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin eserde في harfinin مِنْ harfi yerine kullanıldığını göstermek amacıyla İmruu'l-Kays'ın şu beyti kullanılmıştır:⁴⁸

وهل يَعْمَنْ مَنْ كَانَ أَحَدْتُ عَهْدَهُ ثلاثين شهرًا في ثلاثة أحوال

Müellif yukarıda verilen beyti şu şekilde tercüme etmiştir:

“Hayatının başında olan güzel yaşar mı?

Üç yıldan otuz ayını”⁴⁹

Yukarıda verilen beytin anlamı ile ilgili dil bilginleri farklı görüşler ileri sürseler de müellifin yaptığı tercüme bu görüşlerin hiç biri ile uyumlu değildir. İlk olarak müellif أَحَدْتُ عَهْدَهُ ifadesinin كَانَ fiilinin haberi olarak değerlendirmiştir.⁵⁰ İkincisi, أَحَدْتُ عَهْدَهُ ifadesi “ömrünün başı” olarak tercüme edilmiştir. Hâlbuki bu ifade bir şeyin son demlerini anlatmak için kullanılır. Örneğin أَحَدْتُ عَهْدِي فِي ifadesi “üç gündür evdeyim” anlamına gelir. Yani son üç günün evde geçtiğini ifade eder. Bununla beraber müellifin yaptığı tercümede ciddi bir anlam kapalılığı da dikkat çekmektedir, şairin anlatmak istediği duygu ve düşünce müphem kalmaktadır. Yukarıdaki

⁴⁷ İbn Hişâm, *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'arîb*, 137.

⁴⁸ İmru'u'l-Kays İbn Hucr, *Dîvânü İmri'i'l-Kays*, thk. Abdurrahman Muştâvî (Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 2004), 135.

⁴⁹ Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 172.

⁵⁰ Eserdeki harekeleme de bunu göstermektedir.

beyit dil bilginleri tarafından farklı şekillerde yorumlansa da şu şekilde tercüme etmek mümkündür:⁵¹

“Nimeti, en son (yağmur, rüzgar ve zaman olmak üzere) üç durum üzere geçirdiği otuz aydan önce görmüş birisi huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşayabilir mi?”

7. Anlatım Bozuklukları: Eser incelendiğin, eserin geneline yayılmış anlatım bozuklukları, cümle düşüklükleri ve ifade kapalılıkları dikkat çekmektedir. Öyle ki bazı yerlerde müellifin ne kastettiği anlaşılmamaktadır.

Müellifin *ta'lîl* ve *sebebiyet* kavramlarını açıkladığı şu paragraf bu duruma örnek teşkil etmektedir:⁵²

Sebebiyet ve ta'lîl, cer harflerinde sık kullanılan iki anlamdır. Bunun için kullanılan harfler, “bâ”, “lâm” (- كى - حئى - ك - فى - على - عن - من - ل - ب -)

Gramer âlimlerinin çoğunluğu aynı anlamda olduğu düşüncesinden hareketle ikisini aynı anlamda

⁵¹ Şiir hakkındaki farklı anlamlandırmalar ve ihtilaflar hakkında bkz. Ebû Ca'fer Ahmed b. Abdinnûr b. Ahmed b. Râşid el-Mâlekî, *Raşfu'l-mebânî fî şerhi hurrûfi'l-me'ânî*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrât (Dimeşk: Dâru'l-kalem, 2014), 453; Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim ed-Dîneverî İbn Kuteybe, *Edebu'l-Kâtib*, thk. Muhammed ed-Dâlî (Muessesetu'r-risâle, ts.), 518; el-Mufađdal b. Seleme b. Âşım el-Mufađdal b. Seleme, *el-Fâhir*, thk. 'Abdul'alîm eţ-Taĥâvî (b.y.: y.y., 1380/1960), 217; Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Sîd el-Baţalyevsî, *el-İktidâb fî şerhi edebi'l-kuttâb*, thk. Mustafa es-Sekkâ - Hâmid Abdulmecîd (Kâhire: Dâru'l-kutubi'l-Mısrıyye, 1996), 2/292; Ebu'l-Feth Osmân İbn Cinnî, *el-Ĥaşâis* (el-Hey'etu'l-mısrıyyetu'l-âmme, ts.), 2/316; İbn Hişâm, *Muġni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*, 225; Şeyhu'l-'Amûd, "Devratu İmrûu'l-Kays | Şerhu Kasîdeti Elâ 'Im Şabâhan | el-Muĥâdaratu's-sâniye | el-Ustâz Ebû Kays Muhammed Raşîd", Youtube (2018-02-05), 01:02:00-01:41:00.

⁵² Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 62.

farklı şekilde ifade ederek kullanmıştır. Bir kısmı ise her iki kavramı bir arada kullanmıştır. Bazı eserlerde ise aralarında anlam farkı ve sebep ve sonucun başta veya sonda olmasından hareketle farklı anlamda kullanılmıştır. Böylelikle bu iki kavram, ta'lîl; sebebiyet; sebebiyet - ta'lîl; ta'lîl - sebebiyet, من أجل (بسبب ile aynı anlamda); لـve كي anlamında olmak gibi tabirlerle ifade edilmiştir.

Müellifin *ta'lîl* ve *sebebiyet* kavramları ile ilgili yukarıda verdiği açıklama okunduğunda anlam kapalılığı ve cümle düşüklüğü görülmektedir. Nitekim paragraf okuyucuya neredeyse hiçbir şey ifade etmemekte, bu kavramların anlamları ve aralarındaki farklılıklara dair yeterli izahı yapamamaktadır.

Paragraftaki "Gramer âlimlerinin çoğunluğu..." ifadesiyle başlayan cümlede özne çoğul (âlimler), ancak yüklem tekil ve eksiktir. "ikisini aynı anlamda farklı şekilde ifade ederek kullanmıştır." ifadesinde kastedilenin netleşmesi gerekmektedir. Kim? Hangi âlimler? Hangi eserlerde? Bu tür belirsizlikler paragrafı akademik üsluptan uzaklaştırıp belirsizleştirmektedir.

Aynı paragraf içinde art arda gelen "bazı eserlerde", "bir kısmı", "çoğunluğu" gibi belirsiz ifadeler, metni bilimsel ciddiyetten uzaklaştırmaktadır. Daha somut örnekler veya doğrudan kaynak atıfları gerekir.

Anlatım bozukluklarına dair müellifin "Örnekteki *أوان* kelimesi düşmüş bir *من* veya *حين* ile mecrur olduğu söylenerek bu beyti tanık olarak getirenlerin bu görüşlerinin doğru olmadığı söylenerek reddedilmiştir." cümlesi örnek gösterilebilir. Görüldüğü üzere cümlede bir düşüklük söz

konusudur. “Reddedilmiştir” denilirken reddedilen nedir?⁵³

Rıfat Resul Sevinç’in Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri adlı eseri, Arap dili ve nahiv alanında modern dönemde kaleme alınmış önemli çalışmalardan biridir. Müellifin klasik ve çağdaş kaynaklardan istifade ederek cer harflerini bütüncül bir yaklaşımla ele alma çabası, eserin temel güçlü yönlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle cer harflerinin sistematik biçimde sunulması, sade ve anlaşılır bir dil kullanılması, bazı yerlerde tablo ve şemalardan faydalanılması, eseri hem öğrenciler hem de araştırmacılar için erişilebilir kılmaktadır.

Bununla birlikte, eser farklı yönlerden çeşitli eleştirilere de açıktır. Cer harflerinin seçimi ve kapsam belirleme noktasında müellifin sabit bir metodolojiye dayanmaması, okuyucunun kafasında bazı soru işaretleri oluşmasına sebep olmaktadır. Bazı konuların yüzeysel geçilmesi, ihtilaflı görüşlerin sınırlı biçimde aktarılması ve örneklemelerdeki yetersizlikler, eserin ilmî bütünlüğünü zayıflatan unsurlardır. Ayrıca iç atıf hataları, tercüme yanlışlıkları, anlatım bozuklukları ve yer yer tutarsız illetlendirme açıklamaları da gözlemlenmektedir.

Tüm bu eleştiriler, eserin değerini gölgelemekten ziyade, onu daha nitelikli ve kapsamlı hâle getirme niyetiyle yapılmıştır. Sevinç’in çalışması, cer harfleri üzerine yapılacak ileri araştırmalar için zemin oluşturan,

⁵³ Anlatın bozuklukları ve anlam kapalılıkları eserin baştan sonuna kadar yaygın olarak bulunmaktadır. Burada iki örnek vermekle yetinilmiştir. Başka örnekler için bkz. Sevinç, *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*, 23,25,27,33,45,47,48,50,60,132,215,226.

literatüre katkı sunan kıymetli bir kaynak olarak değerlendirilmelidir. Bununla birlikte, ilerleyen baskılarda daha dikkatli bir düzenleme, kaynak kontrolü ve içerik revizyonu ile eserin hem akademik hem didaktik yönü çok daha güçlü bir hâle gelebilir. Bu yönüyle eser, hem alan yazınına katkı sağlayan hem de üzerinde çalışılmaya değer bir metin olarak öne çıkmaktadır.

Kaynakça

- Baṭalyevsî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muhammed b. Sîd. *el-İktidâb fî şerhi edebi'l-kuttâb*. thk. Mustafa es-Sekkâ - Hâmid Abdulmecîd. Kâhire: Dâru'l-kutubi'l-Mısrıyye, 1996.
- Baṭalyevsî, Ebu Muhammed Abdullah b. Muhammed b. Sîd. *İşlâhu'l-haleli'l-vâkı' fi'l-cumel li'z-Zeccâcî*. thk. Hâmid Abdullah Neşratî. 1 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kutubu'l-İlmiyye, 1. Basım, 2003.
- Endelusî, Ebû Hayyân el. *İrtişâfu'd-darab min lisâni'l-'Arab*. thk. Receb Osmân Muhammed. 5 Cilt. Kâhire: Mektebetu'l-hâncî, 1. Basım, 1998.
- İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osmân. *el-Haşâis*. 3 Cilt. el-Hey'etu'l-mısrıyyetu'l-âmmeh, 4. Basım, ts.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâluddîn Abdullâh b. Yûsuf b. Ahmed b. Abdillâh el-Ensârî el-Mısrî. *Muğni'l-lebîb 'an kutubi'l-e'ârîb*. thk. Mâzin el-Mubarek - Muhammed Ali Hâmdullah. 1 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-fikr, 6. Basım, 1985.
- İbn Hıcr, İmru'u'l-Kays. *Dîvânu İmri'i'l-Kays*. thk. Abdurrahman Muştâvî. Beyrût: Dâru'l-ma'rife, 2. Basım, 2004.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullâh b. Muslim ed-Dîneverî. *Edebu'l-Kâtib*. thk. Muhammed ed-Dâlî. Muessesetu'r-risâle, ts.
- Mâlekî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Abdinnûr b. Ahmed b. Râşid. *Raşfu'l-mebânî fî şerhi hurûfî'l-me'ânî*. thk. Ahmed Muhammed el-Harrât. 1 Cilt. Dimeşk: Dâru'l-ğalem, 4. Basım, 2014.
- Mufaḍḍal b. Seleme, el-Mufaḍḍal b. Seleme b. 'Âşım. *el-Fâhir*. thk. 'Abdul'alîm eṭ-Ṭahâvî. b.y.: y.y., 1380/1960.

- Murâdî, Ebu Muhammed Bedruddîn Hasan b. Kâşım b. Abdillâh. *el-Cene'd-dânî*. thk. Fahrüddîn Kâbâve - Muhammed Nedîm Fâdîl. 1 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kutubu'l-'ilmiyye, 1. Basım, 1992.
- Sevinç, Rifat Resul. *Arapçada Her Yönüyle Cer Harfleri*. İstanbul: Ensar, 1. Basım, 2024.
- Sîbeveyhi, Ebû Bişr. *el-Kitâb*. thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn. 4 Cilt. Kâhire: Mektebetu'l-hâncî, 3. Basım, 1988.
- Şerîf, Muhammed Hasan. *Mu'cemu ħurûfu'l-me'ânî*. Muessesetu'r-risâle, 1. Basım, 1996.
- Zerkeşî, Ebû 'Abdullâh Muḥammed b. 'Abdullâh b. Bahâdır eṣ-Şâfi'î. *el-Burhân fî 'Ulûmi'l-Kur'ân*. thk. Muḥammed Ebu'l-Faḍl İbrâhîm. 4 Cilt. b.y.: Dâru 'İhyâ'î'l-Kutubî'l-'Arabiyye, 1376/1957.